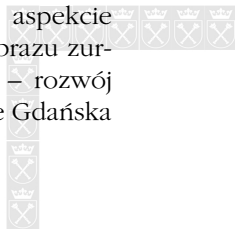

Rafał Eysymontt (red.) *Integracja i dezintegracja w krajobrazie miast i miasteczek: materiały z konferencji zorganizowanej przez Oddział Wrocławski Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Oddział Gdański Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Główną Komisję Ochrony Zabytków Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Muzeum Narodowe w Gdańsku, Wrocław–Gdańsk 7–9 października 2005 r.* Wrocław 2006 s. 246

Książka stanowi zbiór materiałów z konferencji zorganizowanej wspólnie przez Oddział Wrocławski i Oddział Gdański Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Główną Komisję Ochrony Zabytków Stowarzyszenia Historyków Sztuki oraz Muzeum Narodowe w Gdańsku. Konferencja odbywała się w Gdańsku i we Wrocławiu w dniach 7–9 października 2005 roku. Tytuł sesji – *Integracja i dezintegracja w krajobrazie miast i miasteczek* – został powtórzony w opublikowanej w 2006 roku książce pokonferencyjnej.

Tom obejmuje czternaście artykułów, z których duża część dotyczy miast historycznych w kontekście szans i zagrożeń, jakie wnosi w nie nowa architektura. Choć większość tekstów skupia się wokół zagadnienia integracji i dezintegracji Gdańska oraz krajobrazu miast śląskich, omawiane są również problemy miast takich jak Poznań i Moguncja czy też sytuacja powojennych miast angielskich.

Autorami artykułów zamieszczonych w zbiorze są Rafał Eysymontt („Integralność krajobrazu miasta średniowiecznego”), Grzegorz Bukal („Ramy miasta” – fortyfikacje nowożytne jako ramy przestrzeni miejskiej – przykład Gdańska”), Grzegorz Podruczny („Pruskie budownictwo wojskowe na Śląsku w latach 1740–1806 a integralność pejzażu i przestrzeni miejskiej”), Katarzyna Rozmarynowska („O integracyjnej roli widoków w relacji człowieka z jego otoczeniem (na przykładzie Gdańska)”), Grzegorz Pisarski („Reformy Steina i Hardenberga i ich wpływ na rozwój miast śląskich”), Iwona Bińkowska („Demolicje fortyfikacji i powstanie plant – integralność czy dezintegracja miasta średniowiecznego?”), Marcin Siehankiewicz („Integracja i dezintegracja znaczeń przestrzeni miejskiej na przykładzie urbanistyki okresu III Rzeszy na Dolnym Śląsku”), Hanna Grzeszczuk-Brendel („Procesy dezintegracyjne – śródmieście Poznania w XX wieku”), Józef Tarnowski („Uwagi o aspekcie estetycznym zagadnienia integralności i dezintegralności krajobrazu zurbanizowanego”), Lorenz Frank („Dezintegracja i kontynuacja – rozwój historyczny Moguncji (Mainz)”), Jacek Friedrich („O odbudowie Gdańska

i micie «gdańskość» w kontekście integracji i dezintegracji miasta”), Artur Zaguła („Problemy nowych miast angielskich po II wojnie światowej na tle przemian w teorii urbanistyki”), Gabriela Klause („Gra przeszłości z przyszłością na przykładzie Poznania”), Katarzyna Maciejowska-Bujak („Prawne możliwości ochrony integralności miasta historycznego”).

Wychodząc z założenia, że „integralność miasta to nie tylko jego integralny kształt, to także jego „integralność społeczna”, autorzy tomu rozpatrują problem integracji i dezintegracji w miejskim krajobrazie z wielu perspektyw, zastanawiając się nad obydwoma aspektami integralności: urbanistyczną i społeczną – nad wzajemnym wpływem kształtu miasta i żyjącego w nim społeczeństwa. Zdając zaś sobie sprawę, że zagadnienia integracji i dezintegracji odnoszą się zarówno do poszczególnych elementów struktury miasta, jak i do kolejnych epok w jego historii, autorzy traktują miasto „jako dzieło powstałe w wyniku wielopokoleniowego rozwoju”. Dlatego w zbiorze znaleźć można teksty dotyczące problemu integralności w krajobrazie miasta w czasach średniowiecza i nowożytności oraz artykuły zajmujące się zagadnieniem integralności i dezintegracji – a także aktualnością tychże kategorii – w stosunku do współczesnych organizmów miejskich.

Tom nie tylko ma na celu zaprezentowanie wielostronnej refleksji teoretycznej nad podjętym tematem. Zwraca on uwagę na znaczenie problemu integracji (nieuniknionego w sytuacji ewolucji i rewolucji zachodzących w krajobrazie miejskim w związku z rozwojem miast) także z nadzieją na praktyczne zastosowanie przedstawionych tu argumentów w dyskusji nad problemem planowania miast współczesnych i strategią rozbudowy miast historycznych. Właśnie ze względu na swój teoretyczny, jak i praktyczny charakter, omawiany zbiór jest książką, która może zainteresować szerokie grono odbiorców zainteresowanych problematyką historii architektury i estetyki miasta.

Anna M. Klonkowska – e-mail: eik@iphils.uj.edu.pl

Thérèse Delpech *Powrót barbarzyństwa w XXI wieku* W. Dłuski (tł.) Media Lazar, Warszawa 2008 s. 302

Książka Thérèse Delpech o sugestywnym i nie pozostawiającym wątpliwości tytule *Powrót barbarzyństwa w XXI wieku* nawiązuje do nie tak rzadkiego nurtu literacko-naukowego utyskującego nad kondycją kultury europejskiej i wieszczącego jej rychły upadek. Chociaż jest to praca formalnie politologiczna, wymaga jedynie podstawowej wiedzy historycznej i obeznania z bieżącymi wydarzeniami na świecie. Praktycznie zaś sprowadza się do dziennikarskiej narracji dotyczącej globalnych zagrożeń i powszechnych lęków „człowieka zachodu”.

Książka składa się z wstępu, czterech części oraz epilogu. Tytuły poszczególnych części: „Teleskop”, „Rok 1905”, „Świat w roku 2025” i „Powrót do roku 2005” nawiązują bezpośrednio do *quasi*-metody, którą autorka się posługuje, polegającej na poszukiwaniu analogii między początkiem XX wieku i czasami współczesnymi, a następnie ekstrapolowaniu obecnych trendów w przyszłość za pośrednictwem bardzo uproszczonego linearnego myślenia, dopuszczającego innowacje jedynie za sprawą potencjalnych ruchów na rzecz demokratyzacji.

Historia zatoczyła koło, a ucywilizowany „zachodni świat” stanął przed natarczywie obecnymi zagrożeniami, do których należą: nieprzewidywalny rozwój technologiczny; narastający i nie dający się zbrojnie wykorzystać terroryzm, wyposażony dodatkowo w ideologiczną przewagę; rozprzestrzenianie się broni masowego rażenia. Punktami zapalnymi, w których kumulują się wspomniane niebezpieczeństwa są: prowokacyjne zachowanie Korei Północnej; zejście Rosji z demokratycznej ścieżki reform i brutalizacja jej działań; wzrost potęgi Chin i towarzyszące temu ich polityczne roszczenia oraz groźby wobec Tajwanu; rozpad Afryki i związane z tym krwawe wojny; nierozwiązywalny konflikt Izraela i Palestyny; ryzykowne obietnice członkostwa w Unii Europejskiej dla Turcji, których niezrealizowanie może mieć negatywne skutki. Towarzyszy zaś temu mierna polityka Unii Europejskiej, która woli skupić się na wewnętrznych problemach, a wobec Rosji i Chin wykazuje uległość i niezdecydowanie. Stany Zjednoczone są z kolei nadmiernie aktywne i niestrudzone w obronie swoich strategicznych interesów, co wywołuje dodatkowe spięcia międzynarodowe. Całość zaś międzynarodowej poli-

tyki rozgrywa się w coraz mniej przewidywalnym środowisku, w którym dodatkowo same reguły działań stają się coraz mniej czytelne.

W nieodległej przyszłości całość wspomnianych procesów doprowadzi do powrotu wojen i konfliktów, bestialskich zbrodni i wybuchów nienawiści, a mówiąc najogólniej – do powrotu barbarzyństwa i do nastania „wieku strachu”. Paradoksalnie jednak najkrwawszych zbrodni dokonywano w imię swoiście rozumianego „ucywilizowania”. Nie mieści się to jednak w obrębie tej koncepcji, więc zostaje zignorowane.

Tragiczna to diagnoza, tym gorsza, że bez precyzyjnej recepty, wy-preparowana w publicystycznej, przystępnej i może właśnie dlatego niezwykle perswazyjnej formie. Nasycona licznymi beletrystycznymi cytatami pochodzącymi najczęściej od rosyjskich XIX- i XX-wiecznych pisarzy książka, mówi jednak więcej o teraźniejszych nastrojach i lękach, niż o prognozowaniu przyszłości. A gdyby zastosować analogie z przeszłości w praktyce, byłoby to jak kierowanie samochodem, patrząc we wsteczne lustro.

Jakub Steblik – email: jaqbus@gmail.com

Tadeusz Gadacz *Historia filozofii XX wieku. Nurty* tom I Wydawnictwo Znak, Kraków 2009 s. 606

Historia filozofii XX wieku Tadeusza Gadacza stanowić ma wyczerpującą syntezę filozofii współczesnej, głównie XX-wiecznej. Sam autor przywołuje wiele innych dzieł, które aspirowały do takiego miana, jednak w swym wymiarze ograniczały się jedynie do niewielkiego zakresu problemów filozoficznych minionego stulecia. Bogactwo nurtów, rozszerzenie wpływów filozofii narodowych (również tych mało znanych) na inne kraje, oraz interdyscyplinarność XX-wiecznej filozofii – to tylko trzy główne przyczyny wymienione przez Gadacza, które wpłynęły na brak takiego kompendium.

Pierwszy tom *Filozofii XX wieku. Nurty* jest jednym z sześciu planowanych tomów pierwszej części monografii dotyczącej filozofii współczesnej. W części drugiej (*Filozofia XX wieku. Problemy*) prezentowani będą filozofowie niezwiązani z żadnym nurtem czy kierunkiem, ale połączeni wspólną problematyką badawczą. Całość ma zamknąć opis związków filozofii i innych nauk: psychologii i psychoanalizy, socjologii, teologii, literatury, etnologii i etnografii, religioznawstwa, fizyki, matematyki, biologii i medycyny, ekonomii oraz ezoteryki.

Omawiany pierwszy tom monografii składa się z trzech rozdziałów. Wstępny dotyczy filozofii życia. Scharakteryzowani są w nim następujący filozofowie: Friedrich Nietzsche, Wilhelm Dilthey, Henri Bergson, Oswald Spengler, José Ortega y Gasset oraz Georg Simmel. Drugi traktuje o pragmatyzmie i o jego następujących przedstawicielach: Charles Sanders Peirce, William James, John Dewey oraz George Herbert Mead. W ostatnim rozdziale scharakteryzowano filozofię ducha. Gadacz opisuje w nim następujących myślicieli: Émile Boutroux, Pierre Teilhard de Chardin, Jean Nabert, Louis Lavelle, René Le Senne oraz Vladimir Jan-kélévitch.

Każdy z rozdziałów zbudowany jest w identyczny sposób. Rozpoczyna go wprowadzenie do danego nurtu, po którym następuje podzielona na kilka podrozdziałów charakterystyka związanych z nim filozofów.

Wprowadzenia do poszczególnych nurtów zawierają nie tylko pochodzenie danego nurtu, jego historię, główne idee i przyczyny zaniku. Wyróżnione są w nich także kwestie sporne odnośnie nazewnictwa danego nurtu oraz związki z innymi kierunkami, nurtami czy filozoficznymi szkołami.

Każdy z omawianych filozofów przedstawiony jest w analogiczny sposób. Prezentację rozpoczynają wypowiedzi innych osób, charakteryzujące jego poglądy. W pierwszym podrozdziale, *Życie i dzieła*, dość szeroko zostaje nakreślona biografia danego myśliciela oraz jego dorobek twórczy. Następnie, w części zatytułowanej *Inspiracje i konteksty* przedstawiana jest próba rekonstrukcji źródeł myśli danego filozofa. W pracy nad tą częścią Gadacz opierał się nie tylko na tekstach źródłowych, ale również na korespondencji omawianych postaci. Tu też wskazywane są związki problemowe, które łączyły danego filozofa z innymi filozofami, a których on sam nierzadko nie zauważał. Dzięki temu można dostrzec, jak rozległa jest sieć powiązań i wzajemnych wpływów między myślicielami XX wieku. Łatwo również zauważyć, jak wiele wątków filozoficznych, zarówno starożytnych, średniowiecznych, jak i nowożytnych, obecnych jest w filozofii współczesnej. Kluczową częścią każdego eseju jest paragraf zatytułowany *Poglądy*, w którym, zgodnie z tytułem, zaprezentowane są poglądy omawianej postaci. Jego niewątpliwą zaletą jest bogactwo przywołanych interpretacji oraz pokazanie pełnego zakresu problematyki podejmowanej przez prezentowanego filozofa. Zabiegiem, który znacznie ułatwia poruszanie się po podręczniku, jest zamieszczenie na marginesach kluczowych pojęć i nazwisk występujących w danym miejscu tekstu oraz cytatów danych filozofów. Każdy z esejów zamyka część o tytule *Kontynuacje*. Gadacz stara się tu pokazać przeanalizowane przez niego oddziaływanie danego myśliciela.

Dowodem rzetelności monografii Gadacza jest jej bogata bibliografia. Literatura podmiotu do każdego rozdziału została zamieszczona przy końcu książki, natomiast całościowa na dodanej do książki płycie CD.

Gadacz dokonał syntezy zarówno głównych, jak i wielu pobocznych nurtów filozofii współczesnej. Jego dzieło nie jest jednak zbiorem małych syntez poszczególnych kierunków. Tworzy obraz dwudziestowiecznej filozofii dzięki ukazaniu historii wpływów i oddziaływań myśli, również tych pozornie z sobą niepowiązanych. Dodatkowe atuty językowe i kompozycyjne kompendium, takie jak przejrzystość i klarowność, sprawiają, że dzieło to powinno stać się obowiązkową lekturą dla wszystkich osób związanych z filozofią.

Adrianna Smurzyńska – e-mail: ada.smurzynska@uj.edu.pl

